

การจัดการความรู้ การผลิตและแปรรูปสินค้าเกษตรจากผักปลอดสารพิษของกลุ่มเกษตรกรใน
ชุมชนอำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา
Knowledge Management, Production and Processing of Agricultural Products
from Organic Vegetables of Farmer Groups in Phanom Sarakham District,
Chachoengsao Province

พิพรรณ พิเชฐศิริประภา¹ และ สิริวรรณ ขวาลิตเมธา²
Pipat Pichetsirapapa¹ and Siriwan Chawalitmetha²

คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์^{1,2}
Faculty of Management Science, Rajabhat Rajanagarindra University^{1,2}
E-mail: pichetsirapapa_nui@hotmail.com¹

Received: April 11,2025

Revised: April 16,2025

Accepted: April 26,2025

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาการจัดการความรู้ด้านการแปรรูปสินค้าเกษตรจากผักปลอดสารพิษของกลุ่มเกษตรกร (2) ศึกษาด้านการผลิต การแปรรูปสินค้าเกษตรจากผักปลอดสารพิษของกลุ่มเกษตรกร (3) ศึกษาแบบการจัดการความรู้ การผลิตและแปรรูปสินค้าเกษตรจากผักปลอดสารพิษของกลุ่มเกษตรกรในชุมชนอำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา การวิจัยครั้งนี้ใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ เกษตรกรผู้ประกอบอาชีพปลูกผักปลอดสารพิษ กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร และวิสาหกิจชุมชน ด้วยใช้วิธีการเลือกสุ่มแบบเจาะจง จำนวน 20 ราย เครื่องมือในการวิเคราะห์ได้แก่ (1) การสัมภาษณ์เชิงลึก (2) การสัมภาษณ์แบบมีส่วนร่วมและ (3) การสนทนากลุ่มย่อย

ผลการวิจัย พบว่า (1) กลุ่มเกษตรกรจะเน้นการมีส่วนร่วมในแลกเปลี่ยนความรู้ในการปลูกผักให้มีความหลากหลาย และช่วยกันหาวิธีการผลิตแปรรูปผักปลอดสารพิษเป็นผักแผ่น ซึ่งมีกระบวนการผลิตแปรรูปที่สามารถทำได้ง่าย (2) กลุ่มเกษตรกรได้ดำเนินการวางแผนการแปรรูปจากการหาวัตถุดิบที่อยู่ในชุมชนนำมาแปรรูปเป็นผักแผ่นและช่วยกันปรับปรุงสูตรการผลิตให้มีรสชาติที่ดีขึ้นและมีสีสันทนรับประทานมากขึ้น และ (3) กลุ่มเกษตรกรได้รูปแบบ (3.1) การนำหลักภูมิปัญญาท้องถิ่นมาดัดแปลงให้ทันสมัยต่อกระบวนการผลิตแปรรูปให้มีมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์ชุมชน (2) การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่จากการเพาะปลูกผักปลอดสารพิษนำมาแปรรูป และ (3) การควบคุมคุณภาพการผลิตให้มีมาตรฐานตั้งแต่การเตรียมวัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือ การผลิตและแปรรูปจนถึงบรรจุภัณฑ์

คำสำคัญ: การจัดการความรู้; การผลิต; แปรรูปสินค้าเกษตร

ประเภทบทความ: บทความวิจัย

Abstract

This research article aims to (1) study the knowledge management on the processing of organic vegetable products of farmer groups (2) study the production and processing of organic vegetable products of farmer groups and (3) study the model of knowledge management, production and processing of organic vegetable products of farmer groups in the community of Phanom Sarakham District, Chachoengsao Province. This research used qualitative participatory action research. The sample consisted of **20** farmers who were engaged in organic vegetable growing, housewife farmer groups, and community enterprises. The analysis tools were (1) in-depth interviews, (2) participatory interviews, and (3) focus group discussions.

Findings are as follows: (1) The farmer group emphasizes participation in exchanging knowledge on growing more variety of vegetables and helped each other find ways to process organic vegetables into vegetable sheets, which has an easy processing process. (2) The farmer group planned the processing by finding raw materials in the community to process into vegetable sheets and helped each other improve the production formula to make it taste better and more colorful. (3) The farmer group had the following models: (3.1) Applying local wisdom to modernize the processing process to add value to community products. (3.2) Using resources from organic vegetable cultivation to process them. (3.3) Controlling the quality of production to meet standards from preparing materials, equipment, tools, production and processing to packaging.

Keywords: Knowledge management; Production; Processing of agricultural products

Type of Article: Research Article

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ภาคเกษตรเป็นบทบาทสำคัญอย่างหนึ่งของประเทศไทยที่มีผลผลิตเพียงพอต่อการบริโภคและส่งออกไปยังต่างประเทศ มีหลายพื้นที่ทั่วประเทศที่ประกอบอาชีพเกษตรกรและสามารถพัฒนาให้มีผลผลิตที่ออกตามฤดูกาลและนอกฤดูกาลได้จึงออกมาในรูปแบบของการแปรรูปจากผลผลิตทางเกษตรที่สามารถผลิตและจำหน่ายทั้งในประเทศและต่างประเทศ จำเป็นต้องมีการเจาะตลาดและกระจายสินค้าทางการเกษตรให้มีความหลากหลาย สร้างความแข็งแกร่งทางการตลาดให้สอดคล้องกับกระบวนการผลิต และแหล่งวัตถุดิบทางการเกษตรให้สามารถนำมาแปรรูปหรือผลิตให้ทันตามความต้องการของกลุ่มลูกค้าได้อย่างครอบคลุม ทั้งมีปัจจัยทางภาครัฐในการดำเนินนโยบายสนับสนุนและมาตรการของภาครัฐที่มุ่งเน้นการพัฒนาศักยภาพการผลิต

และบริหารจัดการสินค้าเกษตร โดยใช้หลักการตลาดนำการผลิตเพื่อบริหารจัดการสินค้าเกษตร แนวโน้มเศรษฐกิจไทยปี 2567 ที่คาดว่าจะขยายตัว โดยเฉพาะการบริโภคภายในประเทศและการท่องเที่ยวคาดว่าจะขยายตัวต่อเนื่องจึงทำให้อุตสาหกรรมการเกษตรมีโอกาสขยายตัวเพิ่มมากขึ้นจากความต้องการของผู้บริโภค (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2567)

จังหวัดฉะเชิงเทราอยู่ในภาคตะวันออกที่มีการเพาะปลูกทางการเกษตรเป็นจำนวนมาก ทั้งปลูกพืชสวนครัว ทำไร่ ทำสวน เช่น สวนมะม่วง สวนมะพร้าว และอื่น ๆ เป็นจำนวนมากสามารถผลิตสินค้าเกษตรส่งออกทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มแก่สินค้าเกษตรที่จะช่วยให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้นจากผลผลิตทางการเกษตรของตัวเองได้ และหน่วยงานภาครัฐยังสนับสนุนให้เกษตรกรมีมาตรฐาน GAP (Good Agricultural Practices: GAP) รองรับทุกกระบวนการผลิต เพื่อให้ผลผลิตทางการเกษตรจะมุ่งเน้นส่งเสริมและรณรงค์ให้เกษตรกรใส่ใจการเพาะปลูกในรูปแบบปลอดภัยจากสารพิษ ไม่ใช้สารเคมีในการเพาะปลูกจนกระทั่งเก็บเกี่ยวตามระบบการจัดการคุณภาพ อย่างไรก็ตามผลผลิตทางการเกษตรย่อมมีปริมาณการผลิตจำนวนมาก จำหน่ายไม่ทันบ้างหรือความต้องการของลูกค้าที่เปลี่ยนแปลงไปจึงทำให้มีผลกระทบต่อกระบวนการผลิตสินค้าเกษตรในการจำหน่าย ทั้งนี้กลุ่มเกษตรกรในชุมชน อำเภอพนมสารคาม ส่วนใหญ่จะมีการปลูกพืชผักไว้รับประทานกันและนำไปจำหน่ายตามสถานที่ต่าง ๆ ตามที่หน่วยงานภาครัฐจัดให้ และทำสรรพสินค้า แต่ยังมีสินค้าเกษตรที่เหลือบ้าง จึงทำให้ประสบปัญหาในการเก็บรักษาและมีค่าใช้จ่ายเกิดขึ้น ทำให้เกษตรกรได้รวมกลุ่มกันเพื่อสนใจแปรรูปสินค้าเกษตรให้หลากหลาย เช่น การหมักดอง การอบแห้ง แต่ยังไม่ตอบสนองต่อความต้องการของเกษตรกรหรือยังคงมีสินค้าเกษตรเหลืออยู่จึงทำให้กลุ่มเกษตรกรประสบปัญหาด้านการจัดการความรู้ เนื่องจากการบริหารจัดการกลุ่มเกษตรกรในชุมชนจำเป็นต้องมีการสนับสนุนให้บุคลากรเกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องเพื่อให้เกิดการพัฒนาตนเองและส่งผลต่อเป้าหมายที่องค์กรกำหนดไว้ทั้งทางตรงและทางอ้อมได้ (พิพพรรณ พิเชฐศิริประภา และคณะ, 2565) ทั้งนี้ทำให้ทีมนักวิจัยเข้ามาช่วยแลกเปลี่ยนการเรียนรู้และหาวิธีการต่าง ๆ เสนอเป็นแนวทางให้กลุ่มเกษตรกรในชุมชนเพื่อให้มีช่องทางการแปรรูปต่อและวางแผนด้านการผลิต เริ่มตั้งแต่การวางแผนการผลิตและแปรรูป การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้คุ้มค่า และคุณภาพของสินค้าเกษตรที่นำมาผลิตและแปรรูป มีแนวทางการแปรรูปให้มีความเหมาะสมกับทรัพยากรที่มีอยู่ และวิลาวรรณ ดรวิชา และสุภาภรณ์ พวงชมพู (2563) พบว่าการจัดการกลุ่มเกษตรกรในชุมชนแบ่งรูปแบบการจัดการเป็น 4 ส่วน คือ การจัดการปัจจัยการผลิต การจัดการการผลิตและการควบคุมคุณภาพ การตลาดและการกำหนดราคา และการจัดการด้านการเงิน เพื่อให้เกิดการกระบวนการทำงานของกลุ่มเกษตรกรในการวางแผนการผลิตที่ดีขึ้น และสิ่งสำคัญการผลิตจำเป็นต้องอาศัยปัจจัยที่มีผลต่อกระบวนการทำงานให้มีความสอดคล้องกับการวางแผนการผลิต ซึ่งจะต้องอาศัยปัจจัยการผลิตเข้ามาสนับสนุนกระบวนการทำงานให้มีประสิทธิภาพ (S. Anil Kumer, N. Suresh, 2008) ทั้งนี้กลุ่มเกษตรกรในชุมชนได้ให้ข้อเสนอแนะและแนวทางการเข้าถึงข้อมูลการแปรรูปเพิ่มขึ้นจึงได้ผลสรุปออกมาเป็นผังแผนจากการทดลองทำกันก่อนแล้วทดสอบกับกลุ่มผู้บริโภคมีผลตอบรับได้เป็นอย่างดี จึงทำให้กลุ่มเกษตรกรในชุมชนมีการต่อยอดพัฒนาสูตรต่อไป

จากที่กล่าวข้างต้นทำให้ทีมวิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับการจัดการความรู้ การผลิตและแปรรูปสินค้าเกษตรจากผักปลอดสารพิษของกลุ่มเกษตรกรในชุมชนจากเดิมให้มีการพัฒนาต่อยอด เพื่อให้สามารถมีรายได้ให้กับกลุ่มเกษตรกรในชุมชน สามารถสร้างเป็นอาชีพเสริมรวมทั้งทำให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นให้กับชุมชน รวมทั้งสร้างชื่อเสียงให้กับชุมชน อำเภอพนมสารคามรวมทั้งมีการพัฒนาระบบเศรษฐกิจในชุมชนที่ยั่งยืนต่อไปได้อีกทาง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการจัดการความรู้ด้านการแปรรูปสินค้าเกษตรจากผักปลอดสารพิษของกลุ่มเกษตรกรในชุมชนอำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา
2. เพื่อศึกษาด้านการผลิตการแปรรูปสินค้าเกษตรจากผักปลอดสารพิษของกลุ่มเกษตรกรในชุมชนอำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา
3. เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการความรู้ การผลิตและแปรรูปสินค้าเกษตรจากผักปลอดสารพิษของกลุ่มเกษตรกรในชุมชนอำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. เพื่อให้เกษตรกรนำความรู้ไปพัฒนาต่อยอดด้านการจัดการความรู้ในการแปรรูปสินค้าเกษตรต่อไป
2. เกษตรกรสามารถนำแนวคิดเกี่ยวกับการผลิตไปแปรรูปสินค้าเกษตรให้หลากหลายเพิ่มขึ้น
3. สามารถสร้างรายได้เสริมให้กับเกษตรกรในการต่อยอดพัฒนาสินค้าเกษตรแปรรูปต่อไป

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการความรู้

ความสำคัญของการจัดการความรู้ ถือเป็นปัจจัยที่สำคัญในการพัฒนากระบวนการทำงานให้เกิดการเรียนรู้อยู่เสมอ สามารถนำไปปรับปรุงกระบวนการทำงาน การแก้ไขปัญหาหรือการวิเคราะห์ สังเคราะห์กระบวนการทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้องค์การจำเป็นต้องมีการสนับสนุนให้บุคลากรเกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องเพื่อให้เกิดการพัฒนาตนเองและส่งผลต่อเป้าหมายที่องค์กรกำหนดไว้ทั้งทางตรงและทางอ้อมได้ (พิพรธน์ พิเชฐศิริประภา และคณะ, 2565) เช่นกัน Nonaka and Takeuchi (1995) ได้จำแนกความรู้ที่มีอยู่โดยแบ่งความรู้ออกเป็น 2 ประเภท และให้คำจำกัดความไว้ในเบื้องต้นที่ค่อนข้างเป็นรูปธรรม ซึ่งนักจัดการความรู้ใหม่ ๆ จะต้องทำความเข้าใจให้ลึกซึ้ง เพราะจะเป็นพื้นฐานในการจัดการความรู้ที่ค่อนข้างสำคัญคือ

1. Explicit Knowledge เป็นความรู้ที่ปรากฏและมองเห็นได้ชัดเจน สามารถจัดทำออกมาในรูปแบบของเอกสาร คู่มือ หรือสิ่งต่าง ๆ และสามารถถ่ายทอดหรือรวบรวมง่าย ตัวอย่างของ Explicit Knowledge เช่น หนังสือสอนการเล่นกีตาร์ เอกสารวิธีการตรวจสอบสินค้า หนังสือขั้นตอนการขายหรือเจรจาต่อรอง เป็นต้น

2. Tacit Knowledge เป็นความรู้ที่ไม่ปรากฏชัดแจ้ง ถูกฝังลึกและซ่อนเร้นอยู่ในตัวคน โดย Tacit Knowledge อาจเกิดจากประสบการณ์ การเรียนรู้ หรือพรสวรรค์ (Talent) การถ่ายทอดหรือสื่อสารในรูปแบบของตัวเลข หรือตัวอักษร อาจทำได้โดยยาก การสร้างสามารถทำได้โดยการฝึกฝนหรือกระทำ

รูปแบบการจัดการความรู้ ถือเป็นเป้าหมายหลักที่สำคัญก่อให้เกิดองค์ความรู้ที่มีรูปแบบแตกต่างกันออกไปขึ้นอยู่กับนำไปใช้หรือไปปฏิบัติ โดยต้องมีวิสัยทัศน์ร่วมกันในทิศทางเดียวกัน สามารถแลกเปลี่ยนการเรียนรู้อยู่เสมอทำให้เกิดการพัฒนาและสามารถนำประยุกต์ใช้ได้อย่างถูกต้องตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ และ ประพนธ์ ผาสุกยัต (2550) ได้เสนอรูปแบบการจัดการความรู้มาใช้ในการพัฒนาองค์กรไปสู่องค์กรแห่งการเรียนรู้ ซึ่งสามารถสรุปได้ว่าการจัดการความรู้เป็นเครื่องมือที่สำคัญในการบริหารจัดการองค์กร โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ

1. การแก้ปัญหาภายในองค์กร ให้สามารถทำได้ทันสถานการณ์และวิธีการแก้ปัญหา
2. การพัฒนาคน (Improvement) เป็นการจัดเตรียมข้อมูลความรู้เพื่อใช้ปรับปรุงองค์กรให้ดียิ่งขึ้น
3. การสร้างนวัตกรรม (Innovation) คือสิ่งที่ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้ให้บริการและผู้รับบริการ โดยไม่จำเป็นต้องใช้เทคโนโลยีขั้นสูง

แนวคิดเกี่ยวกับการผลิตและแปรรูปสินค้าเกษตร

การใช้ทรัพยากรในการดำเนินการใด ๆ ตั้งแต่ต้นทาง กลางทาง และปลายทางที่ออกมาเป็นรูปแบบผลิตภัณฑ์ที่ได้มาโดยการใช้ทรัพยากรน้อยที่สุด และการดำเนินการเป็นไปอย่างประหยัด ให้เป็นผลสำเร็จและถูกต้อง เช่นเดียวกับ Herbert A. Simon (1960) กล่าวว่า ถ้าการผลิตใดมีประสิทธิภาพสูงสุด ให้ดูจากความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยนำเข้า (Input) กับผลิตผล (Output) ที่ได้รับออกมา ซึ่งสรุปได้ว่าประสิทธิภาพเท่ากับการผลิต

ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรปัจจัยการผลิต (Input) และผลผลิต (Output) ของกระบวนการผลิตหนึ่งภายใต้การใช้เทคโนโลยีการผลิต (Production Technology) ที่มีอยู่ในขณะนั้น ทฤษฎีการผลิตได้ให้ความหมายความแตกต่างของเวลาในการผลิต (Production Time) ออกเป็นระยะสั้นและระยะยาว โดยการกำหนดจะขึ้นอยู่กับความสามารถในการเปลี่ยนแปลงปัจจัยการผลิตทุกชนิดให้เป็นปัจจัยการผลิตแปรผันได้หรือไม่ในกระบวนการผลิต (พิพรธน์ พิเชฐศิริประภา, 2561) โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. ระยะสั้น (Short Run) หมายถึง ระยะเวลาที่สั้นเกินกว่าที่ผู้ผลิตจะสามารถเปลี่ยนแปลงปัจจัยการผลิตอย่างน้อย 1 ชนิดให้เป็นปัจจัยการผลิตแปรผัน ดังนั้น การผลิตในระยะสั้นจึงต้องใช้ปัจจัยการผลิตที่ประกอบไปด้วยปัจจัยการผลิตคงที่และปัจจัยการผลิตแปรผัน

2. ระยะยาว (Long Run) หมายถึง ระยะเวลาที่มากพอให้ผู้ผลิตเปลี่ยนแปลงการผลิต โดยสามารถใช้ปัจจัยการผลิตทุกชนิดเป็นปัจจัยการผลิตแปรผันได้ทั้งหมด ดังนั้น การผลิตในระยะยาวจึงใช้ปัจจัยการผลิตที่เป็นปัจจัยการผลิตแปรผันทั้งหมด

นอกจากนี้การผลิตจำเป็นต้องอาศัยปัจจัยที่มีผลต่อกระบวนการทำงานให้มีความสอดคล้องกับการวางแผนการผลิต ซึ่งจะต้องอาศัยปัจจัยการผลิตเข้ามาสับสนุนกระบวนการทำงานให้มีประสิทธิภาพ โดยมีรายละเอียดดังนี้ (S. Anil Kumer, N. Suresh, 2008)

1. ปัจจัยนำเข้า (Input) เช่น คน เงิน เครื่องจักร อุปกรณ์ เทคนิควิธีการ การตลาด แรงจูงใจ การจัดการ และอื่น ๆ เข้ามามีส่วนร่วมด้วยวิธีดำเนินการต่าง ๆ ซึ่งเป็นกระบวนการต้นทางที่องค์การจะต้องสรรหาทรัพยากรเหล่านี้เข้ามาบริหารจัดการกระบวนการทำงานต่อไป

2. กระบวนการบริหารจัดการ (Process) เช่น การทำงานร่วมกัน การดำเนินการผลิต การประกอบชิ้นส่วน การลงทุนประกอบธุรกิจ การนำเครื่องจักรและอุปกรณ์มาใช้ในการผลิตและดำเนินการ การวางแผนทางการตลาด การสร้างแรงจูงใจให้กับลูกค้าและบุคลากรในองค์การให้มีประสิทธิภาพ

3. ปัจจัยนำออก (Output) คือ ผลลัพธ์ที่ได้จากปัจจัยนำเข้าและกระบวนการให้มีมูลค่าเพิ่มขึ้น เช่น กำไรจากการดำเนินงาน จำนวนลูกค้ามากขึ้น บุคลากรมีความจงรักภักดีต่อองค์การ มียอดขายเพิ่มขึ้น ขยายกิจการได้มากขึ้น องค์การมีความได้เปรียบทางการแข่งขัน เป็นต้น สิ่งเหล่านี้คือหัวใจที่สำคัญของการผลิต หากกลุ่มเกษตรกรมีระบบการบริหารจัดการการผลิตไม่ได้มาตรฐานเกิดความผิดพลาดหรือกระบวนการผลิตไม่ได้คุณภาพ สินค้าผิดรูปแบบ หรือการบริการลูกค้าไม่ประทับใจ จึงทำให้องค์การต้องมีข้อมูลย้อนกลับ

4. ข้อมูลย้อนกลับ (Feed back) เพื่อนำมาพิจารณาทบทวนหาแนวทางในการแก้ไขหรือปรับปรุงอีกครั้ง แล้วจึงจะดำเนินงานไปสู่ปัจจัยกระบวนการอื่น ๆ ได้ตามลำดับ

แนวคิดเกี่ยวกับการแปรรูปสินค้าเกษตร

การผลิตและการแปรรูปสินค้าเกษตรเพื่อเพิ่มมูลค่าให้กับชุมชนจะประกอบด้วยความหลากหลายของวัตถุดิบ การคัดคุณภาพของวัตถุดิบ การควบคุมและตรวจสอบคุณภาพของผลิตภัณฑ์ เทคโนโลยีการผลิต ต้นทุนและผลตอบแทนในการผลิต และความต้องการช่วยเหลือด้านการผลิต รวมถึงศักยภาพของผลิตภัณฑ์ในการที่จะนำไปแปรรูปเป็นสินค้าเกษตรชนิดอื่นให้มีมูลค่าสามารถจัดแหล่งวัตถุดิบที่เกษตรกรปลูกได้อย่างปลอดภัยจากสารพิษ (ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ, 2542) ดังนี้

1. ชนิดและสัดส่วนของผลิตภัณฑ์แต่ละชนิด เพื่อแสดงถึงความหลากหลายของวัตถุดิบ
2. การคัดคุณภาพของวัตถุดิบ การควบคุมและตรวจสอบคุณภาพของผลิตภัณฑ์และเทคโนโลยี การผลิต จะศึกษาโดยกลุ่มฯ ให้ข้อมูล และเจ้าหน้าที่สังเกตการณ์ว่ามีวิธีการและขั้นตอนการปฏิบัติอย่างไร
3. ต้นทุนและผลตอบแทนในการผลิต
4. ความต้องการความช่วยเหลือด้านการผลิตได้จากการให้ข้อมูลของหน่วยประกอบการแต่ละราย
5. ศักยภาพของผลิตภัณฑ์ในการที่จะนำไปแปรรูปเป็นสินค้าเกษตรชนิดอื่น

แนวทางการแปรรูปผลผลิตผักปลอดภัยทางเกษตรให้กับชุมชนในท้องถิ่นที่จะสนับสนุนให้เกษตรกรมีแนวทางในการพัฒนาวิธีการแปรรูปให้ผลผลิตสามารถอยู่ได้ยาวนานต้องมีกระบวนการในการถนอมอาหาร การจัดเก็บให้สามารถบริโภคหรือใช้งานได้ยาวนานมากขึ้น สามารถทำได้หลายวิธี เช่น การทำให้แห้ง การดอง การใช้ความเย็น การใช้รังสี การใช้ความร้อนและอื่น ๆ เป็นต้น

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

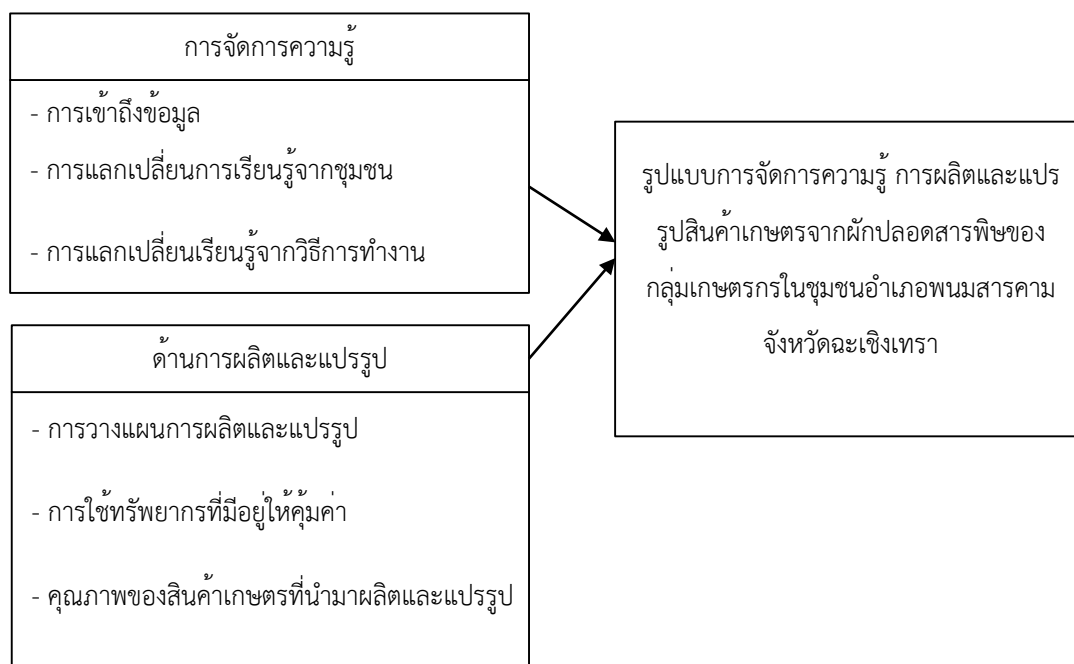
กนกวรรณ อยู่ทอง และโสภภาพร กล่าสกุล (2563) ผลการวิจัยพบว่า 1) ผู้บริโภคมีพฤติกรรมและความต้องการในด้านความชอบต่อบรรจุภัณฑ์ที่เป็นขวดแก้ว 2) การพัฒนาผลิตภัณฑ์ต้นแบบด้วยแปรรูปน้ำมะนาวพร้อมดื่มของท้องถิ่นจังหวัดเพชรบุรี เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มและจุดขาย เริ่มจากการออกแบบร่างผลิตภัณฑ์ต้นแบบการแปรรูปผลผลิตโดยใช้แนวคิดในการออกแบบจากการศึกษาพฤติกรรมความต้องการของผู้บริโภค 3) ผลการประเมินผลผลิตภัณฑ์ต้นแบบ มีความสวยงามและสามารถสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์มากที่สุด โดยภาพรวมการประเมินทั้งสองด้านอยู่ในระดับมาก สามารถนำไปสู่การพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์แปรรูปน้ำมะนาวพร้อมดื่มเชิงพาณิชย์ที่เป็นอัตลักษณ์ของจังหวัดเพชรบุรี

ประภาศรี พงศ์ธนาพาณิช, สุวีณา ตั้งโพธิ์สุวรรณ และเชาว์ โรจนแสง (2563) พบว่า 1) สภาพแวดล้อมทางการตลาดที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ความพึงพอใจของลูกค้าต่อผลิตภัณฑ์ส่งผลต่อความสามารถในการแข่งขัน 2) องค์ประกอบด้านความสามารถทางการแข่งขันในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านความสามารถในการตอบสนองลูกค้า และ 3) สภาพแวดล้อมทางการตลาดมีความสัมพันธ์กับความสามารถในการแข่งขันในทุกด้าน ทั้งด้านคุณภาพ ด้านประสิทธิภาพ ด้านนวัตกรรม และด้านความสามารถในการตอบสนองลูกค้า โดยผู้วิจัยเสนอแนะให้ประยุกต์ใช้กลยุทธ์การเจริญเติบโต ในการสร้างความสามารถทางการแข่งขันของอุตสาหกรรมแปรรูปอาหารระดับตำบลในจังหวัดนนทบุรี

วิลาวรรณ ดรวิชา และสุภาภรณ์ พวงชมพู (2563) พบว่า การจัดการกลุ่มแบ่งรูปแบบการจัดการเป็น 4 ส่วน คือ การจัดการปัจจัยการผลิต การจัดการการผลิตและการควบคุมคุณภาพ การตลาดและการกำหนดราคา และการจัดการด้านการเงิน ส่วนการแปรรูปผลิตภัณฑ์ข้าวพบปัญหาเรื่องการผลิตและการขาดแคลนปัจจัยการผลิต ความพึงพอใจพบว่า เกษตรกรมีความพึงพอใจในระดับมาก จำนวน 5 ด้าน ได้แก่ 1) การเข้าร่วมเป็นสมาชิกและสิ่งอำนวยความสะดวกในการดำเนินงาน 2) การสนับสนุนปัจจัยการผลิต 3) การให้ความรู้ 4) การตลาดและราคาข้าว 5) การให้บริการด้านเครื่องจักรกลทางการเกษตร

สุพร หมกทอง, ยุทธชัย ฮารีบิน, อัญชิสา ลิขิตอิทธิรักษ์, กานต์กนก หนูคง, พุทธชาติ ทองแก้ว และศศิธร ปูนยัง (2565) พบว่า 1) สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจฯ ปลุกผักเหมียงด้วยวิธีเกษตรอินทรีย์ผ่านการรับรองมาตรฐาน GAP และเกษตรอินทรีย์แบบมีส่วนร่วม PGS ซึ่งปลอดภัยต่อผู้ผลิตและผู้บริโภค จำหน่ายในรูปแบบผักเหมียงสด จากการที่บางช่วงจำหน่ายผักเหมียงสดไม่หมดทำให้ประสบปัญหาการเก็บรักษา กลุ่มวิสาหกิจฯ จึงนำมาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ขนมขบเคี้ยวข้าวเกรียบผักเหมียงแบบแห้งไร้น้ำมัน พัฒนาผลิตภัณฑ์โดยการสร้างความแตกต่างทางด้านรสชาติ และพัฒนาผลิตภัณฑ์ตามความต้องการของผู้บริโภค 2) การปรับปรุงภาพลักษณ์ผลิตภัณฑ์จากการเปลี่ยนชื่อแบรนด์ให้สั้น จำจำได้ง่าย มีความหมายที่ดี สื่อถึงธุรกิจที่ทำ การออกแบบโลโก้แสดงถึงเอกลักษณ์ของชุมชน ออกแบบบรรจุภัณฑ์ให้มีความสวยโดดเด่น ตลอดจนการสื่อสารทางการตลาด

กรอบแนวคิดการวิจัย



ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาการจัดการความรู้ การผลิตและแปรรูปสินค้าเกษตรจากผักปลอดสารพิษของกลุ่มเกษตรกรในชุมชนอำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทราครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีการดำเนินการวิจัยแบบมีส่วนร่วม (participatory action research) ร่วมกับการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. ขั้นตอนการศึกษาภาพรวมของการแปรรูปผักแผ่นของกลุ่มเกษตรกรในชุมชนอำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา

2. ขั้นตอนการกำหนดปัญหา คือ (1) ความสำคัญของภาพรวมของการแปรรูปผักแผ่นของกลุ่มเกษตรกรในชุมชนอำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา ในปัจจุบันมีลักษณะการดำเนินงานอย่างไร (2) มีปัญหาแนวทางการผลิตแปรรูปผักแผ่นและอุปสรรคอะไรบ้าง อย่างไร

3. ขั้นตอนการวางแผนปฏิบัติงานวิจัย คือ การจัดทำขั้นการปฏิบัติงานวิจัยรวมทั้งผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้องกับการทำวิจัยในแต่ละส่วนอย่างไรบ้าง พร้อมทำแผนปรับปรุงหรือพัฒนา มีลักษณะดำเนินการคือ (1) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) (2) การประชุมระดมสมองระหว่างทีมงานวิจัยกับผู้ที่เกี่ยวข้อง (3) การสนทนากลุ่มย่อย (Focus group) และ (4) แบบสอบถามสำหรับกลุ่มเกษตรกรที่สนใจแปรรูปผักแผ่น ส่วนผู้วิจัยจะเข้าร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการ ระดมสมอง และการสัมภาษณ์ โดยติดตามทุกขั้นตอน ให้คำปรึกษา

และตรวจสอบผลของการดำเนินงานทุกขั้นตอน ติดตามแผนหรือเป้าหมายที่กำหนดไว้อย่างชัดเจน และกลุ่มเกษตรกรเข้ามามีส่วนร่วมลงมือปฏิบัติตามแผนและตรวจสอบความพึงพอใจ

4. ขั้นการติดตาม ตรวจสอบและปรับปรุง รวมทั้งแก้ไขระหว่างกระบวนการปฏิบัติงานวิจัย โดยขั้นตอนนี้ผู้วิจัยและกลุ่มเกษตรกรในชุมชน ร่วมทำการพิจารณาหาทางปรับปรุงแก้ไขการปฏิบัติการวิจัยแบบมีส่วนร่วม แล้วมาปรับปรุงให้เหมาะสมกับการดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมาย

5. ขั้นการสรุปผลการวิจัย เป็นการนำผลการปฏิบัติการวิจัยแบบมีส่วนร่วมมาสรุปผลวิจัย และเรียบเรียงเป็นการรายงานผลการวิจัยและนำข้อมูลคืนลงพื้นที่อีกครั้ง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากรที่ใช้ในการศึกษาตามแนวทางเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยใช้กลุ่มตัวอย่างในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) โดยมีกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ เกษตรกรผู้ประกอบอาชีพปลูกผักปลอดสารพิษ กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร และวิสาหกิจชุมชน ด้วยใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างเจาะจง (Specific purposive simply) และเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก ใช้เกณฑ์ในการคัดเลือกตัวอย่าง คือ เป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกผักปลอดสารพิษ ที่มีอายุระหว่าง 35-75 ปี มีความรู้และความเข้าใจในการเพาะปลูกผักปลอดสารพิษ มีความสนใจที่จะผลิตแปรรูปผักแผ่นและมีความยินยอมสมัครในการเข้าร่วมศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ดังนั้นการกำหนดกลุ่มตัวอย่างที่ผ่านเกณฑ์คัดเลือกและอาสาสมัครจำนวน 20 ราย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ในการวิเคราะห์เชิงคุณภาพที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ (1) การสัมภาษณ์เชิงลึก (2) การสัมภาษณ์แบบระดมสมอง มีลักษณะแบบเปิดโอกาสให้กลุ่มตัวอย่างและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดรูปแบบการดำเนินงาน (3) การสนทนากลุ่มย่อย (Focus group) จากผู้เกี่ยวข้อง (Stakeholders)

การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่มย่อย และการประชุมระดมสมอง มาเรียบเรียง ทำการตรวจสอบข้อมูล และนำข้อมูลดังกล่าวมาทำการวิเคราะห์ ได้แก่ การจำแนกข้อมูล การเปรียบเทียบข้อมูล การเชื่อมโยงแนวคิดที่สัมพันธ์กัน และการสรุปตีความด้วยการบรรยายผล และนำเสนอผลการวิจัยว่าได้ค้นพบความจริงเพื่อยืนยันความรู้ที่มีมาแต่เดิมหรือได้ความรู้ใหม่ประการใด เพื่อสรุปรายละเอียดเนื้อหาตามประเด็นต่าง ๆ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นการสัมภาษณ์เชิงลึก การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง การประชุมระดมสมอง การสนทนากลุ่มย่อย โดยได้ประสานกับกลุ่มตัวอย่างและกลุ่มอาสาสมัครในการลงพื้นที่เก็บข้อมูลเป็นส่วนบุคคลและเป็นกลุ่มในการดำเนินงานเป็นการปกปิดความลับทุกส่วน และขออนุญาตทุกครั้งในการเก็บข้อมูลทั้งบันทึกภาพ บันทึกเสียง และได้ทำการบันทึกข้อมูลทุกอย่างลงในคอมพิวเตอร์มีรหัสการเข้ารหัสทุกครั้ง

ผลการวิจัย

การวิจัยการจัดการความรู้ การผลิตและแปรรูปสินค้าเกษตรจากผักปลอดสารพิษของกลุ่มเกษตรกรในชุมชนอำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา พบว่า

ตอนที่ 1 การจัดการความรู้ด้านการแปรรูปสินค้าเกษตรจากผักปลอดสารพิษของกลุ่มเกษตรกรในชุมชนอำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา พบว่า กลุ่มเกษตรกรในชุมชนที่มีการปลูกผักปลอดสารพิษกันเป็นจำนวนมากและเป็นที่นิยมในกลุ่มลูกค้าที่สนใจทานผักปลอดสารพิษจำนวนมาก ทางกลุ่มเกษตรกรจะเน้นการมีส่วนร่วมในแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการปลูกผัก รวมทั้งการแปรรูปผักให้มีความหลากหลายเพิ่มขึ้น แต่ทั้งนี้กลุ่มเกษตรกรยังช่วยกันวางแผนการเพาะปลูกในแต่ละช่วงฤดูกาลให้เหมาะสมกับความต้องการของลูกค้าสามารถจำหน่ายได้ทันตามที่ต้องการ จึงทำให้ทีมนักวิจัยและกลุ่มเกษตรกรอาสาสมัครมารวมกลุ่มช่วยกันคิดว่าจะต่อยอดการแปรรูปผักปลอดสารพิษให้เพิ่มมูลค่าอีกจึงช่วยกันระดมสมองหาวิธีการผลิตแปรรูปผักปลอดสารพิษเป็นผักแผ่น ซึ่งมีกระบวนการผลิตแปรรูปที่สามารถทำได้ง่าย จึงช่วยการศึกษาข้อมูลและแลกเปลี่ยนเรียนรู้วิธีการทำลองผิดลองถูกเพื่อให้ผักแผ่นทอดออกมาสวยงามและไม่แตกหักง่าย

ตอนที่ 2 ด้านการผลิตการแปรรูปสินค้าเกษตรจากผักปลอดสารพิษของกลุ่มเกษตรกรในชุมชน อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา พบว่า กลุ่มเกษตรกรในชุมชนได้ดำเนินการวางแผนการแปรรูปจากการหาวัตถุดิบที่มีอยู่ในชุมชนที่มีการเพาะปลูกอยู่แล้วนำไปจำหน่ายแล้วยังเหลือใช้จึงนำมาแปรรูปเป็นผักแผ่น เริ่มตั้งแต่การหาผักที่ทุกคนทานได้ เช่น ผักคะน้าเคล ตำลึง ผักโขม เป็นต้น ซึ่งมีปริมาณการเพาะปลูกในชุมชนเป็นจำนวนมากนำมาแปรรูป ขั้นตอนการแปรรูป นำผักที่ปลูก เช่น ผักคะน้าเคล ตำลึง ผักโขม จำนวน 2 กิโลกรัม แบ่งสำหรับ 500 กรัม แกล้ม 15 กรัม น้ำตาลทราย 70 กรัม วิธีการแปรรูป นำผักมาล้างให้สะอาดเด็ดใบให้เรียบร้อย นำไปนึ่งในซึ้งประมาณ 3 นาที รอให้เย็นไปใส่เครื่องปั่นให้ละเอียด ผสมแบ่ง แกล้ม น้ำตาล คนให้เข้ากัน แล้วนำมาเทลงในภาชนะที่เป็นถาดสี่เหลี่ยม เกลี่ยให้เต็มถาดไม่หนาเกินไป แล้วนำไปนึ่งในซึ้งอีก 5 นาที ลอกออกเป็นแผ่น แล้วนำไปผึ่งแดดจัด ๆ ประมาณ 1 ชั่วโมงหรือเข้าเตาอบอุณหภูมิประมาณ 40-45 องศาเซลเซียส ประมาณ 1 ชั่วโมงจนแห้งดี นำมาทอดในน้ำมันร้อน ไฟปานกลางจนกรอบสีน้ำตาลรับประทานแล้ว ตักพักสะเด็ดน้ำมันจนเย็นก็บรรจุลงในถุงบรรจุภัณฑ์ได้ ซึ่งจากที่ดำเนินการแปรรูปผักแผ่นทำให้กลุ่มเกษตรกรในชุมชนสนใจนำไปต่อยอดและปรับปรุงสูตรการผลิตให้มีรสชาติที่ดีขึ้นและมีสีสันทนรับประทานมากขึ้น เช่น การใส่ผงขมิ้นลงไป การผสมรสชาติเผ็ด เป็นต้น ทำให้มีความหลากหลายรสชาติเพิ่มมากขึ้นและทำให้กลุ่มผู้บริโภคได้เลือกซื้อไปรับประทานกัน และกลุ่มเกษตรกรในชุมชนช่วยกันหาบรรจุภัณฑ์ที่เก็บความชื้นและมีถุงซิปล็อคไม่ให้มีอากาศเพื่อรักษาความกรอบของผักแผ่นไว้ได้

ตอนที่ 3 รูปแบบการจัดการความรู้ การผลิตและแปรรูปสินค้าเกษตรจากผักปลอดสารพิษของกลุ่มเกษตรกรในชุมชนอำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา พบว่า กลุ่มเกษตรกรสามารถนำความรู้จากการแปรรูปสินค้าเกษตรไปต่อยอดพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์อื่นได้ และทำให้กลุ่มเกษตรกรหันมาสนใจเพาะปลูกพืชเพิ่มมากขึ้น เน้นการปลูกที่ได้มาตรฐาน GAP เพื่อให้ปลอดภัยทั้งเกษตรกรเองและลูกค้าที่สนใจบริโภคผักปลอดสารพิษด้วย ทำให้เกิดรายได้ให้กับชุมชนและครอบครัว รูปแบบที่กลุ่มเกษตรกรได้รับคือ 1. การนำหลักภูมิปัญญา

ท้องถิ่นมาดัดแปลงให้ทันสมัยต่อกระบวนการผลิตแปรรูปให้มีมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์ชุมชน 2. การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่จากการเพาะปลูกผักปลอดสารพิษนำมาแปรรูป และ 3. การควบคุมคุณภาพการผลิตให้มีมาตรฐานตั้งแต่การเตรียมวัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือ การผลิตและแปรรูปจนถึงบรรจุภัณฑ์

อภิปรายผลการวิจัย

ตอนที่ 1 การจัดการความรู้ด้านการแปรรูปสินค้าเกษตรจากผักปลอดสารพิษของกลุ่มเกษตรกรในชุมชนอำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา พบว่า กลุ่มเกษตรกรในชุมชนจะเน้นการมีส่วนร่วมในแลกเปลี่ยนความรู้ในการปลูกผักให้มีความหลากหลายเพิ่มขึ้น และช่วยกันหาวิธีการผลิตแปรรูปผักปลอดสารพิษเป็นผักแผ่น ซึ่งมีกระบวนการผลิตแปรรูปที่สามารถทำได้ง่าย เช่นเดียวกับ วิลาวรรณ ดรวิศา และสุภาภรณ์ พวงชมภู (2563) พบว่า การจัดการกลุ่มแบ่งรูปแบบการจัดการเป็น 4 ส่วน คือ การจัดการปัจจัยการผลิต การจัดการการผลิตและการควบคุมคุณภาพ การตลาดและการกำหนดราคา และการจัดการด้านการเงิน ส่วนการแปรรูปผลิตภัณฑ์ข้าวพบปัญหาเรื่องการผลิตและการขาดแคลนปัจจัยการผลิต ความพึงพอใจพบว่า เกษตรกรมีความพึงพอใจในระดับมาก จำนวน 5 ด้าน ได้แก่ 1) การเข้าร่วมเป็นสมาชิกและสิ่งอำนวยความสะดวกในการดำเนินงาน 2) การสนับสนุนปัจจัยการผลิต 3) การให้ความรู้ 4) การตลาดและราคาข้าว 5) การให้บริการด้านเครื่องจักรกลทางการเกษตร เช่นเดียวกับ สุวพร หมกทองและคณะ (2565) พบว่า 1) สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจฯ ปลูกผักเหมาด้วยวิธีเกษตรอินทรีย์ ผ่านการรับรองมาตรฐาน GAP และเกษตรอินทรีย์แบบมีส่วนร่วม PGS ซึ่งปลอดภัยต่อผู้ผลิตและผู้บริโภค จำหน่ายในรูปผักเหมาสด จากการที่บางช่วงจำหน่ายผักเหมาสดไม่หมดทำให้ประสบปัญหาการเก็บรักษา กลุ่มวิสาหกิจฯ จึงนำมาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ขนมขบเคี้ยวข้าวเกรียบผักเหมาแบบแห้งไร้น้ำมัน พัฒนาผลิตภัณฑ์โดยการสร้างความแตกต่างทางด้านรสชาติ และพัฒนาผลิตภัณฑ์ตามความต้องการของผู้บริโภค 2) การปรับปรุงภาพลักษณ์ผลิตภัณฑ์จากการเปลี่ยนชื่อแบรนด์ให้สั้น จำจำได้ง่าย มีความหมายที่ดี สื่อถึงธุรกิจที่ทำ การออกแบบโลโก้แสดงถึงเอกลักษณ์ของชุมชน ออกแบบบรรจุภัณฑ์ให้มีความสวยโดดเด่น ตลอดจนการสื่อสารทางการตลาด

ตอนที่ 2 ด้านการผลิตการแปรรูปสินค้าเกษตรจากผักปลอดสารพิษของกลุ่มเกษตรกรในชุมชน อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา พบว่า กลุ่มเกษตรกรในชุมชนได้ดำเนินการวางแผนการแปรรูปจากการหาวัตถุดิบที่อยู่ในชุมชนนำมาแปรรูปเป็นผักแผ่นและช่วยกันปรับปรุงสูตรการผลิตให้มีรสชาติที่ดีขึ้นและมีสีสันทนารับประทานมากขึ้น ทำให้มีความหลากหลายรสชาติเพิ่มมากขึ้นและทำให้กลุ่มผู้บริโภคได้เลือกซื้อไปรับประทานกัน เช่นเดียวกับ กนกวรรณ อยู่ทอง และโสภภาพร กล่าสกุล (2563) ผลการวิจัยพบว่า 1) ผู้บริโภคมีพฤติกรรมและความต้องการในด้านความชอบต่อบรรจุภัณฑ์ที่เป็นขวดแก้ว 2) การพัฒนาผลิตภัณฑ์ต้นแบบด้วยแปรรูปน้ำมะนาวพร้อมดื่มของท้องถิ่นจังหวัดเพชรบุรี เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มและจุดขาย เริ่มจากการออกแบบร่าง

ผลิตภัณฑ์ต้น การแปรรูปผลผลิตโดยใช้แนวคิดในการออกแบบ จากการศึกษาพฤติกรรม ความต้องการของผู้บริโภค 3) ผลการประเมินผลผลิตภัณฑ์ต้นแบบ มีความสวยงามและสามารถสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์มากที่สุด โดยภาพรวมการประเมินทั้งสองด้านอยู่ในระดับมาก สามารถนำไปสู่การพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์แปรรูปน้ำมันวพร้อมดื่มเชิงพาณิชย์ที่เป็นอัตลักษณ์ของจังหวัดเพชรบุรี

ตอนที่ 3 รูปแบบการจัดการความรู้ การผลิตและแปรรูปสินค้าเกษตรจากผักปลอดสารพิษของกลุ่มเกษตรกรในชุมชนอำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา พบว่า 1. การนำหลักภูมิปัญญาท้องถิ่นมาดัดแปลงให้ทันสมัยต่อกะบวนการผลิตแปรรูปให้มีมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์ชุมชน 2. การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่จากการเพาะปลูกผักปลอดสารพิษนำมาแปรรูป และ 3. การควบคุมคุณภาพการผลิตให้มีมาตรฐานตั้งแต่การเตรียมวัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือ การผลิตและแปรรูปจนถึงบรรจุภัณฑ์ เช่นเดียวกับ ประภาศรี พงศ์นาพาณิช, สุวีณา ตั้งโพธิ์สุวรรณ และเชาว์ โรจนแสง (2563) พบว่า 1) สภาพแวดล้อมทางการตลาดที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ความพึงพอใจของลูกค้าต่อผลิตภัณฑ์ส่งผลต่อความสามารถในการแข่งขัน 2) องค์ประกอบด้านความสามารถทางการแข่งขันในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านความสามารถในการตอบสนองลูกค้า และ 3) สภาพแวดล้อมทางการตลาด มีความสัมพันธ์กับความสามารถในการแข่งขันในทุกด้าน ทั้งด้านคุณภาพ ด้านประสิทธิภาพ ด้านนวัตกรรม และด้านความสามารถในการตอบสนองลูกค้า

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. การสนับสนุนเกษตรกรในชุมชนมีการพัฒนาตนเองที่เกิดแลกเปลี่ยนเรียนรู้ภายในชุมชนในการแปรรูปผักชนิดต่าง ๆ ต่อไปได้
2. การส่งเสริมพื้นที่ในการเพาะปลูกสินค้าทางการเกษตรมีคุณภาพที่ได้มาตรฐานรองรับทางการเกษตร GAP อย่างต่อเนื่องและช่วยกันรณรงค์การรักษาสิ่งแวดล้อมภายในชุมชน
3. การสร้างกลไกช่องทางการตลาดทั้งตลาดภายในชุมชนและตลาดภายนอกพื้นที่ให้มีช่องทางจำหน่ายสินค้าเกษตรแปรรูปโดยการรวมกลุ่มเป็นวิสาหกิจชุมชนให้เข้มแข็งมากยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

1. การศึกษาเกี่ยวกับช่องทางการกระจายสินค้าเกษตรให้เพิ่มมากขึ้นเพื่อให้สามารถส่งมอบสินค้าได้ทันเวลา
2. การศึกษาเกี่ยวกับการสร้างอัตลักษณ์สินค้าเกษตรในชุมชนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเกษตรและช่วยการวางแผนการสร้างแบรนด์สินค้าเกษตรให้กับชุมชนให้มีชื่อเสียง

เอกสารอ้างอิง

- กนกวรรณ อยู่ทอง และโสภภาพร กล่าสกุล. (2563). การพัฒนาผลิตภัณฑ์แปรรูปน้ำมันมะนาวพร้อมดื่มเชิงพาณิชย์บนฐานเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในจังหวัดเพชรบุรี. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี*, 10(2), 22-33.
- ประพนธ์ ผาสุกยัต. (2550). *การจัดการความรู้จากหลักคิดสู่การปฏิบัติจริง*. กรุงเทพฯ: ไยไหม.
- ประกาศรี พงศ์นาพาณิช, สุวีณา ตังโพธิสุวรรณ และเชาว์ โรจนแสง. (2563). ความสามารถทางการแข่งขันของอุตสาหกรรมแปรรูปอาหาร ระดับตำบล (OTOP) ในจังหวัดนนทบุรี. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี*, 14(2), 114-127.
- พิพรรธน์ พิเชฐศิริประภา. (2561). *ตำรา วิชา การจัดการการผลิตและการดำเนินงาน* (ปรับปรุงใหม่ 2558-2561). คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏราชชนครินทร์.
- พิพรรธน์ พิเชฐศิริประภา, อติเรก เยาววงศ์, ชุตติมา นุตยะสกุล และภาวิณี มาตม้วน. (2565). การเพิ่มขีดความสามารถในการจัดการช่องทางการตลาดของมะม่วงและผลิตภัณฑ์มะม่วงแปรรูปที่ส่งผลต่อความหลากหลายตามกลุ่มผู้บริโภคให้เกิดการรับรู้และยั่งยืนผ่านระบบสื่อออนไลน์. *วารสารดุสิตบัณฑิตทางสังคมศาสตร์*, 12(1), 144-157.
- วิลาวรรณ ดรวิชา และสุภาภรณ์ พวงชมพู. (2563). การจัดการธุรกิจการผลิตและแปรรูปผลิตภัณฑ์ข้าวที่ได้รับรองมาตรฐานการเกษตรที่ดีที่เหมาะสม: กรณีศึกษากลุ่มเกษตรกรนาแปลงใหญ่บ้านถลุงเหล็ก ตำบลใหม่นาเพียง อำเภอบางใหญ่ จังหวัดขอนแก่น. *WMS Journal of Management Walailak University*, 9(2), 1-15.
- ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ. (2542). *องค์การและการจัดการ ฉบับสมบูรณ์ (ปรับปรุงใหม่)*. กรุงเทพฯ: ศูนย์หนังสือมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (2567). *ภาวะเศรษฐกิจการเกษตรปี 2566 และแนวโน้มปี 2567*. สืบค้น 14 มกราคม 2567. จาก https://www.oae.go.th/assets/portals/1/fileups/bappdata/files/Infographic_Y_2566_2567.pdf.
- สำนักงานเกษตรอำเภอนมสรวง. (2567). *แบบสรุปข้อมูลพืชเกษตรที่สำคัญ อำเภอนมสรวง จังหวัดฉะเชิงเทรา*.
- สุพร หมกทอง, ยุทธชัย ฮารีบิน, อัญชิสา ลิขิตอิทธิรักษ์, กานต์กนก หนูคง, พุทธชาติ ทองแก้ว และ ศศิธร ปุณย์. (2565). แนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์ และการปรับภาพลักษณ์ เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มในผลิตภัณฑ์ผักเหมียง ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผลิตผักเหมียงแปลงใหญ่ อำเภอเมืองภูเก็ต จังหวัดภูเก็ต. ใน *การประชุมวิชาการระดับชาติภาคีเครือข่ายการบริหารทรัพยากรมนุษย์ กลุ่มภาคใต้ ครั้งที่ 2* (น.508). ภูเก็ต: มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต.
- Simon, Herbert A. (1960). *Administrative Behavior*. New York: The Free Press.

- Nonaka, I. and Takeuchi, H. (1995). *The knowledge creating company: how Japanese companies create the dynamics of innovation*. New York, Oxford University Press.
- S. Anil Kumer, N. Suresh. (2008). *Production and operations management*. New Age International